ימצא חיים בעלי עושר דכתיב צדקה בעלי אגדה דכתיב וכבוד כתיב הכא וכבוד וכתיב התם [1]כבוד חכמים ינחלו תניא היה רבי מאיר אומר יש לו לבעל הדין להשיבך ולומר לך אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן אמור לו כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם וזו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם א"ל כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם א"ל [אדרבה] זו שמחייבתן לגיהנם אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא כועס עליו ואתם קרוין עבדים שנאמר [2]כי לי בני ישראל עבדים אמר לו ר"ע אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא דורון משגר לו ואנן קרוין בנים דכתיב [3]בנים אתם לה' אלהיכם אמר לו אתם קרוים בנים וקרוין עבדים בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בנים ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים ועכשיו אין אתם עושין רצונו של מקום אמר לו הרי הוא אומר [4]הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית אימתי עניים מרודים תביא בית האידנא וקאמר הלא פרוס לרעב לחמך: דרש ר"י ברבי שלום כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה זכה הלא פרוס לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית °כי הא דבני אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי חזא להו בחילמא דבעו למיחסר שבע מאה דינרי עשינהו שקל מינייהו לצדקה (א) פוש גבייהו שיבסר דינרי כי מטא מעלי יומא דכיפורי שדור דבי קיסר נקטינהו אמר להו רבן יוחנן בן זכאי לא תדחלון שיבסר דינרי גבייכו שקלינהו מינייכו אמרי ליה מנא ידעת אמר להו חלמא חזאי לכו א"ל ואמאי לא אמרת לן [דניתבינהו] אמר להו אמינא כי היכי דתעבדו מצוה לשמה רב פפא הוה סליק בדרגא אישתמיט כרעיה בעי למיפל (ב) אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עבודת כוכבים א"ל חייא בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו [צ]דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר [א]כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא [5]השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתיב התם [6]יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים תניא [ב]א"ר אלעזר בר' יוסי כל צדקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה שלום גדול ופרקליטין גדולין בין ישראל לאביהן שבשמים שנאמר [7]כה אמר ה' אל תבא בית מרזח ואל תלך לספוד ואל תנוד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה [וגו' את] החסד ואת הרחמים חסד זו גמילות חסדים רחמים זו צדקה תניא ר"י אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר [8]כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות הוא היה אומר עשרה דברים קשים נבראו בעולם הר קשה ברזל מחתכו ברזל קשה (ג) אור מפעפעו אור קשה מים מכבין אותו מים קשים עבים סובלים אותן עבים קשים רוח מפזרתן רוח קשה גוף סובלו גוף קשה פחד שוברו פחד קשה יין מפיגו יין קשה שינה מפכחתו ומיתה קשה (ד) מכולם [וצדקה מצלת מן המיתה] דכתיב [9]וצדקה תציל ממות דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מביא דורון גדול למלך ספק מקבלין אותו הימנו ספק אין מקבלין אותו הימנו [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו] ספק רואה פני המלך ספק אינו רואה פני המלך והקדוש ברוך הוא אינו כן אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר [10]אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך רבי אלעזר [ב]יהיב פרוטה לעני והדר מצלי אמר (ה) דכתיב אני בצדק אחזה פניך מאי אשבעה בהקיץ תמונתך אמר רב נחמן בר יצחק אלו תלמידי חכמים שמנדדין שינה מעיניהם בעולם הזה והקב"ה משביען מזיו השכינה לעולם הבא א"ר יוחנן מאי דכתיב [11]מלוה ה' חונן דל אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול [12]עבד לוה לאיש מלוה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ג](רמי) כתיב [13]לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות וכתיב [9]לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו למה אחת שמצילתו ממיתה משונה ואחת שמצילתו מדינה של גיהנם ואי זו היא שמצילתו מדינה של גיהנם ההוא דכתיב ביה עברה דכתיב [14]יום עברה היום ההוא ואי זו היא שמצילתו ממיתה משונה

נותנה

ימצא חיים. וכתיב גבי חכמה כי מוצאי מצא חיים: **בעלי אגדה.** מתוך שהן דרשנין ומושכין את הלב הכל מכבדין אותם: **לבעל הדין.** רשע או עובד כוכבים: **להציל אנו בהן כו'.** שהצדקה מצלת מגיהנם כדאמרי' לקמן בשמעתין: **שמזונותיו של אדם.** שכר שיתפרנס ממנו: **חסרונותיו.** הפסד שעתיד להפסיד: **זכה.** למזל טוב יתן אותו חסרון לעניים: **חזא [להו] בחלמא.** במוצאי (ו) יה"כ: **דבעו מחסר שבע מאה דינרין.** באותה שנה: **שקיל לצדקה מינייהו.** כל השנה היה כופן בדברים וגובה מהן לצדקה: **פש גבייהו.** ערב ראש השנה שיבסר דינרי שלא נתנו לצדקה משבע מאה דינרי: **לא תדחלו.** למיפסד יותר: **אמאי לא אמרת לן.** מתחלה שכך אמרת והייתו נותנין כולן: **השתא כן.** אם נפלתי: **איחייב מאן דסני לן.** כאדם שתולה קללתו בחבירו: **מחללי שבת ועובדי עבודת כוכבים.** בסקילה ואמר מר (כתובות דף ל:) מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו דדמי לסקילה דתנן (סנהדרין דף מה.) בית הסקילה היה גבוה שתי קומות וכו': **פרקליטין.** מליצי יושר [של מלאכי השרת]: **כי אספתי את שלומי מאת העם הזה.** ומהו השלום את החסד ואת הרחמים שהיו רגילין לעשות: **מפעפעו.** מרככו: **הגוף סובלו.** [כל הגוף] מלא רוח: **ואני בצדק.** בתחלה ואח"כ אחזה פניך בתפלה: **אשבעה בהקיץ תמונתך.** בשכר הקיצה אשבע תמונתך: **מלוה ה' חונן דל.** החונן דלים נעשה מלוה להקב"ה וכתיב ועבד לוה לאיש מלוה (משלי כב): **ואיזו היא צדקה המצלת מדינה של גיהנם.** כלומר איזה מן המקראות הללו מדבר מדין של גיהנם אותו שכתוב לא יועיל הון ביום עברה:

נותנה

ואיזו שמצלת ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה. וא"ת אדרבה זאת שהיא מלוה רבה היה לה להציל מדינה של גיהנם שהוא רע ביותר ואומר ר"י דרוב דברים אין עומדין לאדם בעולם הזה אלא לאחר מיתה ובעולם הזה אין עומדין לאדם אלא מצות גדולות כדתנן (קדושין דף לט:) אלו דברים שאדם אוכל מפירותיו בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא לכך קאמר דאפילו ממיתה משונה דהוי בעולם הזה מצלת:

אלא

עין משפט
נר מצוה

צ א מיימוני פ"י מהל' מתנות עניים הל' ג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמז סעיף א:

צא ב מיי' פ"ה הל' טו [טוש"ע א"ח סי' צג סעי' ז] וטוש"ע י"ד סי' רמט סעי' יד:

רבינו גרשום

צדקה זו עושר שיהיו לו נכסים ועושר שיעשה מהם צדקה: כבוד. זו אגדה בשביל שיודע לדרוש באגדות מכבדין אותו: יש לו לבעל הדין. יצר הרע להשיבך ולהטעותך ולומר לך: ועכשיו אי אתם עושין רצונו של מקום. לפי שאתם בגלות ואי אתם יכולים לקיים כל התורה: עניים מרודים. שנרודים מבני אדם ששללום: איכי השתא נפלי. הייתי נידון בסקילה כדאמר בית הסקילה היה גבוה ב' קומות (סנהדרין מה). וכעובדי עבודת כוכבים דכתיב (דברים יז) וסקלתם באבני' ומתו: ופרקליטין. מלמדי סניגוריא: כי אספתי את שלומי בשביל שאינם עושים לא חסד ולא רחמים. הא עושין יהיה להם שלום גדול: מפעפעו. עושהו רך: אני בצדק. שאעשה צדקה בתחילה והדר אחזה פניך

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פאה פ"ד] כתובות סח., ב) [תוס' פאה פ"ד], ג) [ילקוט וכעי"ז ליתא] והגי' אמר ר"ח ב"א אר"י,

תורה אור השלם

1 כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון: משלי ג לה

2 כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יי אלהיכם: ויקרא כה נה

3 בנים אתם ליי אלהיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת: דברים יד א

4 הלוא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם: ישעיהו נח ז

5 השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל יי והיה בך חטא: דברים טו ט

6 יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את ישבי עירם לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם: דברים יג יד

7 כי כה אמר יי אל תבוא בית מרזח ואל תלך לספוד ואל תנד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה נאם יי את החסד ואת הרחמים: ירמיהו טז ה

8 כה אמר יי שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ישעיהו נו א

9 לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות: משלי י ב

10 אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך: תהלים יז טו

11 מלוה יי חונן דל וגמלו ישלם לו: משלי יט יז

12 עשיר ברשים ימשול ועבד לוה לאיש מלוה: משלי כב ז

13 לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות: משלי יא ד

14 יום עברה היום ההוא יום צרה ומצוקה יום שאה ומשואה יום חשך ואפלה יום ענן וערפל: צפניה א טו

גליון הש"ס

גמרא כי הא דבני אחתיה. וכעין זה איתא במדרש רבה ויקרא פרשה לד כבני אחתיה דרשב"י:

הגהות הב"ח

(א) גמרא פש גבייהו כצ"ל ואות ר' נמחק: (ב) שם כפי למיפל חלש דעתיה אמר השתא: (ג) שם ברזל קשה אש מפעפעו אש קשה מים: (ד) שם ומיתה קשה (מכולם) תא"מ ונ"ב ס"א משינה: (ה) שם יהדר מצלי אמר כתיב כצ"ל ואות ד' נמחק: (ו) רש"י ד"ה חזא להו בחלמא במוצאי ראש השנה הס"ד:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones